

עלון דברי חיים לפרשת תולדות

"שני גיים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבד צעיר"

ברש"י: "שני גיים בבטנך", גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטוגנינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ויש להבין בזה, מכל מעלותיהם ושבחיהם של רבי ואנטוגנינוס, מה ראו חז"ל לציין דווקא את העובדה "שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים"? ובכלל, איזו מעלה יש בכך?

הגמרא בעבודה זרה מספרת שהיתה מערה שהובילה מביתו של אנטוגנינוס לבית רבי, ומידי יום היה אנטוגנינוס בא אל בית רבי והיו השנים יושבים ועוסקים בתורה, והיה אנטוגנינוס שואל ומקשה ורבי מיישב ומתריך, והגמרא מביאה כמה מן השאלות והעניינים שעסקו בהם, וכגון "מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יצאה". וכשמת אנטוגנינוס, בכה רבי ואמר "נתפרדה החבילה", ופירש רש"י "שנקשרה נפש בנפש".

והנה, צנון וחזרת אלו ב' מיני ירקות בעלי תכונות הפוכות זו מזו. הצנון – החלק האכיל טמון באדמה, ואילו החזרת [חסה], החלק האכיל מצוי מעל האדמה, והחלק הטפל טמון באדמה.

ב' מינים אלו רומזים לתורה הקדושה: לכל דבר בתורה יש ב' פנים וצדדים: הצד הגלוי והצד הנסתר. כאשר אדם רוצה להגיע לאמיתה של תורה, אין הוא יכול להסתפק בלימוד הצד החיצוני שלה בלבד, אלא עליו להעמיק בה ולגלות את הצד הנסתר והפנימי שלה בלבד.

וזוהו שאומר שלמה המלך בחכמתו: **"אם תבקשנה ככסף"** – זה הצד הגלוי של התורה, **"וכמטמונים תחפשנה"** – אלו הפנים הנסתרים והחבויים שלה. ועל כך מוסיף ואומר: **"אז תבין יראת ה'"** – על ידי החלק החיצוני של התורה, אע"פ שאינו מבין עמקי סודותיה וטעמיה הפנימיים, מכל מקום בא לידי יראת ה' וקיום מצוות התורה. **"ודעת אלקים תמצא"** – על ידי החלק הפנימי והנסתר של התורה בא לידי ידיעת ה'.

ודבר זה באו חז"ל לרמז בשבחם את רבי ואנטוגנינוס: "גיים כתיב כמו גאים", דהיינו שהיו גאונים בתורה, "שלא פסק מעל שולחנם עסק התורה, על שני פניה –

"ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"

וברש"י: ע"י שכתב הכתוב "יצחק בן אברהם" הוזקק לומר "אברהם הוליד את יצחק" – לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו. מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל: אברהם הוליד את יצחק. וזהו שכתב כאן "יצחק בן אברהם" היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק.

מקור דברי רש"י בגמרא בבא מציעא, והלשון שם: נהפך קלסתר פניו של יצחק ונדמה לאברהם, פתחו כולם ואמרו: אברהם הוליד את יצחק.

אם כן, רק משהפכו פניו של יצחק או אז דמה למה לאברהם. ואכן לכאורה קשה מדוע לא עשה הקב"ה כן בהתחלה, מיד עם לידתו – שיהיו פני יצחק דומים באופן טבעי לאברהם אביו – הלא בדרך זו היה נחסך הלעז החמור של אותם "ליצני הדור"?

ונראה לבאר, על פי דברי המדרש בו מסופר על מלך ערבי, שאשתו ילדה בן בעל עור בהיר ויפה מאוד, בו בזמן שהמלך ואשתו היו שניהם שחומי-עור. אי לכך, גבר חששו של המלך שמא אשתו לא נתעברה ממנו, והלך לשאול את רבי עקיבא האם אכן להרוג אותה. השיב לו רבי עקיבא בשאלה: האם יש בביתך פסלים ותמונות בעלי צורות יפות? – אמר לו הן. בתוך כך התברר כי צבעם וגוון מראה הצורות הללו היו בהירות ויפות. אמר לו רבי עקיבא: תנוח דעתך, הילד הוא שלך! אשתך נתנה עיניה בצורות אלו, ולכן דומה הילד לתמונות שעמדו למולה. והודה לו המלך הערבי.

מענה מתיישבת שאלתנו – אם היה יצחק נולד מיד בדמותו של אברהם, לא היתה בכך כל הוכחה חותכת כי אכן שרה נתעברה מאברהם ולא מאבימלך, כך שעדיין היו ליצני הדור עומדים בטענתם בתוקף, כי אברהם הזקן לא הוליד בן, ורק מפני שנשנה עיניה ומחשבתה תמיד באברהם, בשל כך נולד יצחק בקלסתר פניו הדומים לאברהם... נמצא איפוא, שעדיין אין בידינו תשובה ניצחת ללעז זה.

לכן עשה הקב"ה נס גלוי דווקא **אחרי לידתו**, כך נסתמו פיותיהם של הליצנים ומוציאי הלעז, בוודאות גמורה, ובנס פלא שהתרחש לעיני כל.

בן יהוידע

הפנימי והחיצוני, וזכו להגיע לאמיתה של תורה בנגלה ובנסתר.

צורח המור

"ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב"

יש להקשות, מדוע בפסוק שלפניו כתוב "ויקראו שמו עשו" – כל העולם קרא לו עשו, ואילו שם יעקב נקרא רק על ידי אביו – "ויקרא שמו יעקב"?

ויש לפרש, דהלא שמות עשו ויעקב ניתנו מחמת סיבה, כמפורש בתורה: שם עשו מפני שיצא כולו כאדרת שער, כאילו היה בן הרבה שנים, ושם יעקב מחמת שהיתה ידו אוחזת בעקב עשו.

אך באם נתבונן, טמון הבדל מהותי בין שניהם: הסיבה שהביאה לקרוא לעשו בשמו, לא באה לו מחמת איזו פעולה שהוא עשה, שהרי בעצם צורתו ובריאתו כבר נגמר שערו בבטן אמו, אולם יעקב אביו יצר בעצמו – בבחירה – את הסיבה שהביאה לקרוא לו "יעקב" – "וידו אוחזת בעקב עשו". נמצא כי עשה פעולה מסוימת מעבר לדרך בריאתו.

נמצא שבשורש הדברים, אנו מייחסים את שם יעקב, ביעקב עצמו, וכאלו יעקב עצמו קרא את שמו "יעקב", ולכן נאמר בלשון יחיד: **"ויקרא שמו יעקב"**, אף שכל העולם קרא לו כך, אך אחיזת העקב היתה ממנו, וכאילו הוא שקרא את עצמו "יעקב". לעומת זאת לגבי עשו, לא קדמה שום סיבה מצידו, אלא שהעולם קרא לו כך בגין היותו נברא בשיער גמור – כולו כאדרת שיער, על כן **"ויקראו – בני העולם – את שמו עשו"**.

כעת נשאר לנו לברר דבר נוסף מדוע נקבע שמו "יעקב" ולא "עקב"?

ולפי המבואר אפשר לומר, כי היה צורך להדגיש את פעולת יעקב שבגינה זכה לשמו, דהיינו מחמת שהיתה ידו אוחזת בעקב עשו, "יד" זו רמוזה באות יו"ד, שאותיותיה "ידו".

בן איש חי

"והרביתי את זרעך ככוכבי השמים"

עם ישראל נמשלים, במקומות שונים, לכוכבי השמים ולחול אשר על שפת הים.

ואומרת הגמרא, שכאשר עם ישראל עולים, הריהם נמשלים לכוכבים, וכשהם יורדים, חלילה – נמשלים לעפר ולחול הים.

הכוכבים בשמים נראים "פזורים", כל אחד בפני עצמו, שהרי אלפי קילומטרים מפרידים בין כוכב לכוכב. גרגרי החול, לעומת זאת, נראים כ"דבוקים" זה בזה, אחוזים יחד – כסמל האחדות.

אך האמת הפוכה – הכוכבים מאגדים בקבוצות קבוצות סביב הכוכב הגדול והמאיר שבכולם, דוגמת מערכת

השמש. ואילו חול הים – כל גרגר לעצמו הוא, וכל רוח מצויה מפריחה אותו ממקומו...

כך עם ישראל – כאשר הם מצויים "למטה", בדרגה נמוכה, הריהם כמו החול, ללא אחדות, וכל רוח מצויה מפריחה...

אך כשהם באחדות, דהיינו כולם מסתובבים סביב התורה והיא המאחדת אותם, הם למעלה, בדרגה גבוהה...

רבי ישראל מטשורקוב

"ויגד לרבקה את דברי עשו...ותקרא ליעקב בנה...קום ברח לך אל לבן אחי חרנה וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, עד שוב אף אחיך ממך"

אמר רבי איצ'לה מוואלז'ין – כלל גדול ודבר בדוק ומנוסה קיבלתי מאבי מורי רבי חיים מוואלז'ין, שאם יש לו לאדם שונאים ומבקש להשלים עמם, שיבדוק קודם בעצמו אם יש בליבו כעס עליהם. כי אם יקבע בלבו שהינם צדיקים גמורים, וידון אותם לכף זכות עד שלבו יהיה שלם עמהם, סימן שגם הם עדיין שונאים אותו.

ועל פי זה פירש את דברי הכתוב בדרך דרוש, דלכאורה אינו מובן כפילות הלשון "עד אשר תשוב חמת אחיך, עד שוב אף אחיך ממך", אלא, אמרה רבקה ליעקב, הכיצד תדע שתשוב חמת אחיך – "עד שוב אף אחיך ממך", כשתראה שאף אחיך שב ממך. שאין לך שום כעס עליו, אז תדע שגם הוא כבר שלם עמך. כי "כמים הפנים לפנים כן לב האדם באדם"...

וכמו שביאר הגאון מוילנא אותו פסוק, דהנה ברוב האותיות אין הנגלה והנסתר שווים, למשל האות א', הנגלה א' והנסתר "לף" אינם שווים במספר. אבל באותיות "מים" הנגלה והנסתר שווים במספרם מ-ם, י-וד.

וזוהו א"כ הפשט: **"כמים"** – כמו האותיות מים, **"הפנים לפנים"** – אותיות דומות ושוות, פני הנסתר והנגלה דומים, **"כן לב האדם לאדם"** – שיהיה דומה הנסתר הוא הלב, לפה – שהוא הנגלה. ולא ידבר א' בפה וא' בלב.

וכן, כמו "מים" שהאותיות ביניהם שווים, כך יהא האדם כלפי חברו, ובכן יביא שלבם ונפשם יאהבו זה את זה למרות מה שהיה עד כה...

ע"פ רבי איצ'לה מוואלז'ין

שבת שלום!

יוצא לאור לעילוי נשמת יצחק בן שמחה ז"ל.

ת.נ.צ.ב.ה.

לכל ענייני העלון נא לפנות ל

kosssover@gmail.com

